

полягала у критиці політики розкуркулення та недопущенні представника Живої церкви до виконання культових обов'язків [22, 7]. В інформаційному зведенні вінницьких чекістів повідомлялося, що ними „обліковані і проробляються” члени релігійної громади старообрядців села Жуківці, які перешкоджають зростанню колгоспу [23, 57]. Поряд з цим продовжувалася практика адміністрування та утисків духовенства. Уповноважений ДПУ Бершадського району Маркелов повідомляв секретареві райкому про факти надмірного обкладання податками священнослужителів, проведення повного опису та вилучення всього домашнього майна, інші зловживання. А священник села Богущівка Барського району П. Сирота особисто подав скаргу секретареві райкому, яка починається словами (орфографія збережена – Л.Б.): „Я є службовцем культу при релігійній громаді, виконую свої обов'язки і ні до чого не торкаюся. Податки, що з мене причитаються, виплачую”. Сільські активісти на чолі з головою комітету незаможників конфіскували у нього мізерні запаси хліба, майже щодня викликають до сільради і вимагають взяти державну позику на 150 карбованців, за відсутності необхідної суми грошей періодично саджають під арешт, відверто вимагають: „Поп, очисти нам село” тощо. Священник просить захистити його від „утисків сільської ради”, яких він „уже не в силі переживати” [24, 40].

Таким чином, радянська влада не відмовилася від ортодоксального курсу, спрямованого на ліквідацію релігії і церковних організацій. Якщо впродовж 1920-х рр. вона змушена була адаптуватися до релігійної опозиції селянства й на рівні директивних документів партійно-радянських органів корегувати окремі напрями антирелігійної пропаганди, то з початком колективізації й зміною соціально-структурного балансу на селі, перейшла у відкритий наступ на православну церкву і духовенство. Останнє кваліфікувалося як контрреволюційна сила, що становить загрозу соціалістичним перетворенням. Одним із найголовніших інструментів реалізації державної політики стали спецслужби, на які покладалися інформаційно-аналітична, оперативно-агентурна та репресивна функції.

1. Мозохин О., Гладков Т. Менжинский. Интеллигент с Лубянки. – М., 2005.
2. Подкур Р. Колективізація 1930-х рр. очима співробітників органів державної безпеки // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб. ст. – Вип. 30. – К., 2005.
3. Бажан О. Форми і методи репресивної політики радянської влади на Сумщині в 1920 – початку 1930-х років // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб. ст. – Вип. 30. – К., 2005.
4. Пащенко В., Киридон А. Більшовицька держава і православна церква в Україні. 1917–1930-ті роки. – Полтава, 2004.
5. Бабенко Л. Сільські священники як об'єкт радянської репресивної системи (на матеріалах справи Г.П.Ковалевського) // Український селянин: Зб. наук. пр. – Черкаси, 2002. – Вип. 6; Бабенко Л. Селянський фактор в антирелігійній політиці більшовицької держави у міжвоєнний період: реалії протистояння / Український селянин: Зб. наук. пр. – Черкаси, 2004. – Вип. 8.
6. Російський державний архів соціально-політичної історії (Далі – РДАСПІ). – Ф. 1. – Оп. 85. – Спр. 363.

7. Державний архів Чернігівської області (Далі – ДАЧО). – Ф. Р. – 15. – Оп. 5. – Спр. 10.
8. РДАСПІ. – Ф. 17. – Оп. 85. – Спр. 169.
9. Центральний державний архів громадських об'єднань України (Далі – ЦДАГОУ). – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1757.
10. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 749.
11. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 16. – Спр. 6.
12. Державний архів Служби безпеки України (Далі – ДА СБУ). – Ф. 13. – Спр. 195.
13. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 16. – Спр. 34.
14. Державний архів Одеської області. – Ф. 7. – Оп. 1. – Спр. 1608.
15. ДА СБУ. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. 7.
16. Державний архів Вінницької області (Далі – ДАВО). – Ф. П-29. – Оп. 1. – Спр. 470.
17. ДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 383.
18. ДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 385.
19. ДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 388.
20. ДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 389.
21. ДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 1037.
22. Архів Управління Служби безпеки в Хмельницькій області. – Спр. П – 13746.
23. ДАВО. – Ф. П-51. – Оп. 1. – Спр. 497.
24. ДАВО. – Ф. П-41. – Оп. 1. – Спр. 121.

І.В. Рибак

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ЗАКЛАДИ У СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА (1929–1940 рр.)

Задекларована у назві тема знайшла часткове висвітлення у радянській історіографії, яка значно перебільшувала піднесення культурного розвитку українського села в період передвоєнних п'ятирічок [1]. У сучасній історичній науці зроблено спробу переосмислити досягнення радянського колгоспного села в царині культури [2]. У цій статті автор акцентує увагу на невирішених проблемах і труднощах роботи сільських культурно-освітніх закладах з метою з'ясувати їх реальний стан та вплив на підвищення культури сільських трудівників. Об'єкт вивчення – соціально-побутова інфраструктура українського села у 1929–1940 рр., предмет – культурно-освітні заклади, їх вплив на підвищення культури сільських трудівників.

У 1929 році на селі діяло 13320 закладів культури, 82% становили хати-читальні [3, 132]. Центральним напрямом їх роботи була не організація змістовного дозвілля, а агітація за колгоспний лад, антирелігійна та антицерковна діяльність. Саме цим були просякнуті концерти та виступи художньої самодіяльності, пропагування нових радянських обрядів. Все це різко знижувало їх культурно-освітню роль, відштовхувало від них значну частину населення. До того ж, на зниження їх можливостей в організації дозвілля впливала примітивна матеріальна база багатьох хат-читальень. Більше половини з них не мали окремих приміщень або розташовувалися в хатах розкуркулених селян, закритих церквах, костьолах, синагогах [4, 1930]. Сучасники досить критично оцінювали стан культурно-освітніх закладів на селі: „У колгоспах на культурно-побутову ділянку не звертають ніякої уваги, відносяться формально. В деяких колгоспах дещо зроблено, дивися, якусь комірчину для хати-читальні відвели, а в ній зачитаний до дірок давній журнал і декілька почесного віку газет,

вкритих пилюкою. Подивиться колгоспник на таке несмачне читиво, зітхне і відвернеться, і більше не загляне у комірчину” [5, 5]. Жалюгідний вигляд багатьох сільських хат-читалень негативно впливав на організацію дозвілля жителів, особливо молоді. Про це йшлося в численних селянських листах до редакцій місцевих та центральних газет. Селяни Пlosки Бердичівського району скаржились на те, що „в єдиному культурному центрі села – хаті-читальні взимку холодніше, ніж надворі. У приміщенні є тільки стіл та шафа. Молодь до хати-читальні навіть не заходить, а проводить час на вечорницях та гульбищах” [6]. Зрозуміло, такий рівень „культурно-освітньої роботи” не міг задовольнити запити сільського населення. „Колгоспне село жадібно тягнеться до культури, – писала газета „Комуніст”, – нинішнє селянство не задовольняє вже тільки хата-читальня. Село потребує клубу, де можна пограти в шахмати, взяти участь у художній самодіяльності” [7]. На необхідності якісного перелому в роботі сільських закладів культури наголошувалося і в промові секретаря ЦК ВКП(б) А.А. Андрєєва. „Культурну роботу колгоспного села в хату-читальню тепер помістити не можна, – говорив він, – хата-читальня для цього занадто тісна. Культурно-освітня робота все більше відтепер буде будуватися за міським зразком” [8, 51].

У роки другої п’ятирічки розпочинається перетворення хат-читалень у клуби, які б мали представляти вищий тип культурно-освітніх закладів на селі. З 17900 закладів культури на селі у 1937 році 15492 становили клуби [9, 119]. Зростання кількості клубів відбувалося значною мірою за рахунок механічного перетворення хат-читалень у клуби, без зміни у більшості випадків змісту їх роботи. Слабкою і примітивною продовжувала залишатися матеріальна база сільських закладів культури. Як показало обстеження сільських клубів у 1940 році, більшість із них не мала залів для глядачів, належних меблів. Під час кіносеансів та вистав глядачі через відсутність лавок, стільців змушені були стояти. Більше половини клубів не мали у своєму розпорядженні будь-яких музичних інструментів, а також не були укомплектовані спеціалістами [10].

Ще в гіршому становищі перебували колгоспні клуби і хати-читальні. Більшість економічно слабких колгоспів не мала змоги їх утримувати. До того ж біля третини приміщень колгоспних хат-читалень, клубів в кінці 30-х років ХХ ст. використовувалися у виробничих цілях, в основному для збереження сільськогосподарської продукції в осінньо-зимовий період [11]. Лише четверту частину колгоспних клубів та хат-читалень було радіофіковано [12]. Культурне життя завмирало на селі у зимовий період. За даними Наркомату освіти, у 1938 році сільські клуби, хати-читальні, були забезпечені паливом лише на 25-30 % [13]. Таким чином, в осінньо-зимовий період колгоспники, які мали значно більше вільного від роботи часу, залишалися поза впливом сільських закладів культури. Крім того, в республіці нараховувалося 3372 колгоспів, в яких взагалі не було культурно-освітніх закладів [14, 109].

У тридцять роки широкого поширення набуває кіно. Перегляд кінофільмів став популярною та

привабливою формою змістовного проведення вільного від роботи часу. За розрахунками культурно-побутової комісії ВУЦВК, у 1932 році для суцільної кінофікації українського села необхідно було встановити стаціонарні кіноустановки у 7620 великих селах з населенням 800 і більше душ і пересувні в 8392 селах, в яких проживало від 300 до 800 осіб, тобто мати 15 962 стаціонарні і пересувні кіноустановки [15, 7]. У 1932 році в селах України нараховувалося 3247 кіноустановок [16, 102]. Через таку мізерну їх кількість перегляд кінофільмів в українських селах продовжував залишатися великою рідкістю.

26 серпня 1933 року прийнято постанову ВУЦВК та РНК УСРР про будівництво у великих селах із населенням не менше 3-х тисяч осіб 150-200 кінотеатрів на 500-800 глядачів. Окрім зали для глядачів, кінотеатр повинен був мати радіовузол, спортзал, танцювальний майданчик. Навколо кінотеатру слід було закласти парк, площею не менше 5-10 гектарів [44, 512]. Оскільки навіть таке завдання виявилось непосильним, секретар ЦК КП(б)У П.П. Постишев запропонував у 1934 році обмежитися будівництвом 101 зразкового кінотеатру, які мали, на його думку, стати „центром кваліфікованої культурно-художньої роботи серед населення” [18]. Проте і це рішення не було виконано. У 1936 році в селах діяло близько 50 примітивних кінотеатрів [19]. У 1937 році на селі функціонувало 3388 стаціонарних та пересувних кіноустановок [16, 102], а у 1940 році відповідно 1747 та 2137 кіноустановок [20, 462]. На початку 1941 року кіноустановки мали лише 40,7 % районних будинків культури, 9 % сільських клубів, 5,8 % колгоспних клубів, 1,8 % хат-читалень [112, 245]. Через відсутність розвиненої мережі кіноустановок перегляд кінофільмів на селі здійснювався нерегулярно, у непристосованих приміщеннях. Так, під час обстеження Управлінням кінофікації УРСР у селах Ворошиловградської області у 1940 році з’ясувалося, що „стан більшості приміщень сільських театрів та клубів, де демонструються кінофільми, незадовільний. Рідко де на кіно не дивляться як на прибуткову статтю і дбають про глядача. Йому часто доводиться сидіти на поламаний лаві або стояти протягом двогодинного сеансу. У обстежених клубах непривітно, брудно, холодно” [21].

Не меншого значення для задоволення культурних запитів тогочасного селянства владою відводилося бібліотекам. Форми і методи їх роботи визначалися постановами ЦК ВКП(б) „Про обслуговування книгами масового читача”, „Про поліпшення бібліотечної роботи”, „Про хати-читальні” [17, 157]. Вдалося дещо збільшити мережу бібліотек загального користування на селі. Якщо у 1933 році діяло 8044 бібліотеки з книжковим фондом 7848,9 тис. примірників, то у 1937 році відповідно 11070 і 9517,0 тис. Про роль сільських бібліотек у задоволенні культурних запитів колгоспників свідчать соціологічні обстеження 1936 року, відображені у табл. 1.

Таблиця 1 [16, 120]

Категорія населення	У відсотках до загальної кількості опитаних		
	Читають газети	Читають книги	Читають журнали
Чоловіки від 16 до 59 років	87,4	50,6	15,2
Жінки від 16 до 59 років	38,4	21,0	3,3

У 1938 році в 46 колгоспах Курської, Ростовської, Московської, Свердловської, Гомельської, а також Полтавської та Харківської областей здійснено анкетування для вивчення рівня просування книги у село. Анкету заповнили 6000 колгоспників віком від 16 до 25 років. Підсумки анкетування виявились такими: 54,3 % опитаних колгоспників та колгоспниць були постійними читачами бібліотек. Проте книжковий фонд сільських книгозбірень був недостатнім і значно поступався перед міськими бібліотеками, які у 1933 році мали у користуванні 13546,5, а у 1937 році – 14879,6 тис. примірників книг [22, 120]. Не вплинули істотно на просування книги у сільській місцевості колгоспні бібліотеки. Вони комплектувалися книгами та журналами за рахунок коштів колгоспів, шефської допомоги міст. Більшість із них були невеликими, як правило, мали 200-300 книг та брошур і не сприяли істотному поліпшенню бібліотечного обслуговування колгоспників [23, 125].

У проведених дозволила значну роль відігравали спортивні споруди (стадіони, фізкультурні майданчики). Спортивно-масова робота розумілася владою як частина культурної роботи. У рішенні Всеукраїнського з'їзду молодих колгоспників, який відбувся у 1930 році, відзначалося: „Фізична культура на фронті загальної культурної революції на селі є найбільш міцним засобом перебудови соціально-побутових умов життя, відпочинку сільської молоді. З'їзд колгоспної молоді вважає, що фізкультура повинна посісти почесне місце в системі культурно-побутової роботи в колгоспах” [24, 9]. Реалізація наміченого наштовхнулася на відсутність спортивних споруд на селі, необхідного обладнання для занять фізкультурою і спортом. У 1932 році в селах України було всього 312 найпростіших фізкультурних та спортивних майданчиків. Наприклад, у Синельниківському районі Дніпропетровської області був лише один фізкультурний майданчик, а спортивний інвентар сільських фізкультурних колективів Чернігівського округу складався з єдиного футбольного м'яча [25, 14]. У зв'язку із цим постановою ЦК КП(б)У від 18 жовтня 1933 року „Про стан фізкультури на Україні” ще раз констатувала надзвичайно слабку матеріальну базу для занять фізкультурою і спортом на селі [25, 26]. У постанові ВУЦВК „Про відзначення десятиріччя радянської фізичної культури на Україні” було поставлено завдання до 1 травня 1934 року збудувати в найбільших радгоспах і колгоспах 55 зразкових стадіонів, які б відповідали вимогам масової фізичної культури. У решті радгоспів, МТС, колгоспів пропонувалося обладнати найпростіші фізкультурні майданчики і організувати гуртки з різних видів спорту [26]. Наслідком стала поява сільських стадіонів, які становили складніші та досконаліші спортивні споруди. Перший такий стадіон збудовано в селі Хабне Хабнянського району Київської області в 1935 році. На його відкриття жителі відгукнулися листом до редакції газети „Комуніст”. „В бідних польських селах від минулого не залишилось звичаю грати, розважатись. Серед боліт проходило сіре нужденне життя. Сьогодні в побут нашої молоді, у зв'язку зі спорудженням в селі великого стадіону з футбольним полем, двома волейбольними площадками, гімнастичним містечком, міцно увійшов спорт і фізкультура” [27]. У 1936 році збудовано стадіон в селі

Чапаївка Золотоніського району Київської області. Йому судилося стати найбільшим та найкраще обладнаним серед аналогічних сільських спортивних споруд в Україні довоєнного періоду [28].

Деякому зростанню чисельності спортивних споруд сприяла організація спортивно-масових заходів на селі. Для їх проведення обладнувалися спортивні майданчики, стадіони. У 1934 році проведено 1915 колгоспно-радгоспних та 227 районних спартакіад [25, 28]. У 1936 році відбулася перша спартакіада колгоспників України [29]. У привітанні Всеукраїнського центрального виконавчого комітету учасникам спартакіади говорилося: „Колгоспна молодь все частіше виходить на арену фізкультурного руху. Діти колишніх бідняків, а нині колгоспників змогли оволодіти не тільки колгоспним виробництвом, але все частіше виявляють здібності до спортивних справ, виступаючи на українських та всесоюзних спартакіадах” [29]. Все ж, незважаючи на ряд гучних спортивно-масових заходів, у роки другої п'ятирічки не вдалося створити на селі достатню мережу спортивних майданчиків, стадіонів. У 1937 році в селах України функціонувало лише 12 стадіонів та 2361 спортмайданчиків [29]. У середньому одна спортивна споруда припадала на 18-20 сіл. У 1939 році на заклик депутата Верховної Ради СРСР Г.П. Олексішина розпочинається рух за спорудження в кожному колгоспі стадіону або спортмайданчика методом народної будови [30]. Проте через економічні труднощі тогочасних колгоспів цей почин не дав бажаних результатів. У багатьох селах республіки були відсутні елементарні умови для занять фізкультурою і спортом. „Молодь колгоспу „Червона Україна” Гребінківського району Полтавської області, – скаржилась група молодих колгоспників, – позбавлена можливості займатися фізичною культурою. Колгоспники бажають оволодівати стрільковою справою, але немає навіть гвинтівки. Окремі фізкультурники захопились волейболом, але їм не можуть виділити місця для тренувань. Дійшло навіть до того, що в колгоспі ніяк не можуть вирішити питання: хто повинен забезпечувати гравців м'ячем чи іншим спортивним приладдям” [31]. Таке становище спостерігалось у більшості сіл. У передовій статті „Спартакіади колгоспників” газета „Радянський спорт” констатувала: „По-старому, незважаючи на безліч слів, запевнень керівників фізкультурних організацій, товариств, ця найважливіша ділянка роботи залишається занедбаною, багатющі можливості не використовуються. Внаслідок такого керівництва фізкультурний рух на селі досі ще не став масовим, не набув потрібного розмаху. В багатьох селах немає кваліфікованих інструкторів, придатного інвентарю, обладнання майданчиків” [31]. Негаразди у спорудженні спортивних майданчиків та стадіонів у черговий раз списали на міфічних „ворогів народу”. Є. Ратнер у статті „Фізкультура в колгоспному селі” пояснював: „Вороги народу, що довгий час орудували в Комітеті фізкультури, робили все можливе, щоб загальмувати розвиток фізкультурного руху на селі. Вони вибрали на Україні 12 так званих „зразкових колгоспних точок” і, створюючи навколо них шумиху, розвалювали і не дали розгорнутись фізкультурній роботі на селі” [32]. Отже, на селі так і не вдалося створити широкої мережі спортивно-масових споруд, а тому у сільській молоді було значно менше

можливостей для занять фізкультурою і спортом, ніж у місті, яке мало розвинену спортивну інфраструктуру, реманент, досвідчених тренерів.

Таким чином, аналіз соціально-побутового розвитку села в роки передвоєнних п'ятирічок показує, що його рівень продовжував істотно відставати від потреб жителів. Наведені факти переконливо свідчать, що створення колгоспів і радгоспів не супроводжувалося модернізацією та прискореним розвитком сільської соціально-побутової сфери, зокрема культурно-освітніх закладів.

1. Денисовець П.М. *Культосвітня робота в колгоспах України і формування нового побуту на селі // Питання історії СРСР. Збірник наукових праць. – Харків, 1982. – Вип. 27; Коновалов М.А. Культурне будівництво на селі (1930–1936 рр.) // Український історичний журнал. – 1960. – № 6; Ткачова Л.І. Розвиток культури українського села у передвоєнні роки (1938–1941рр.) // Історичні дослідження. Вітчизняна історія: Збірник наукових праць. – К., 1984. – Вип.10.*
2. Рибак І.В. *Соціальна інфраструктура українського села: зміни, труднощі, проблеми (20-ті початок 90-х рр. ХХ ст.). – К., 1997; Його ж. Соціально-побутова інфраструктура українського села (1921–1991рр.). – Кам'янець-Подільський, 2000.*
3. *Центральний державний архів громадських організацій України. – Ф. 1. – Оп. 34. – Спр.245.*
4. *Вісті. – Орган Всеукраїнського виконавчого комітету рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. – 1930. – 22 травня.*
5. *Поляновський О. Культура і побут в колгоспах. – Харків, 1930.*
6. *Вісті. – Орган Всеукраїнського виконавчого комітету рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів. – 1931. – 26 березня.*
7. *Коммунист. – Орган Центрального і Харківського комітетів Компартії України. – 1935. – 7 листопада.*
8. *Партеец. – Орган ЦК ВКП(б). – 1934. – № 2.*
9. *История советского крестьянства СССР: В 5 томах. – Т. 3. – М., 1987.*
10. *Коммунист. – Орган Центрального і Харківського комітетів Компартії України. – 1940. – 25 грудня.*
11. *Комсомольский работник. Орган ЦК ВЛКСМ. – 1939. – № 20-21.*
12. *Островський В.В. Колхозное крестьянство СССР. – М., 1967.*
13. *Коммунист... – 1938. – 20 листопада.*
14. *Михайлов О.О. Культурний розвиток українського села в роки соціалістичного будівництва (1929–1941рр.). – К., 1963.*
15. *Центральний державний архів вищих органів влади України. – Ф. 1. – Оп. 7. – Спр. 1765.*
16. *Ермак Е.П. Преобразование культурно-бытового уклада украинского села (1926–1937 гг.) // Становление и развитие социалистического образа жизни в советской деревне: Сборник статей. – Воронеж, 1982.*
17. *Збірник постанов та розпоряджень робітничо-селянського уряду УРСР. – 1933. – № 40.*
18. *Коммунист... – 1938. – 20 листопада.*
19. *Вісті... – 1936. – 22 грудня.*
20. *Народне господарство Української РСР у 1956 році: Статистичний збірник. – К., 1957.*
21. *Коммунист... – 1938. – 20 листопада.*
22. *Соціалістична Україна: Статистичний збірник. 1937р. – К., 1938.*
23. *Андреева М.С., Виноградова А.П., Пинасов С.А., Чернелський Г.И. История культурно-просветительной работы в СССР. – Ч. 2. – Харьков, 1970.*
24. *Вісник фізкультури. Орган комітету в справах фізкультури і спорту РНК УРСР. – К., 1938.*
25. *Фізкультурник України. – Орган Всеукраїнської ради фізичної культури при ЦК ЛКСМУ. – 1933. – № 3-4; 1932. – № 5.*
26. *Вісті... – 1934. – 18 лютого.*
27. *Коммунист... – 1933. – 9 травня.*
28. *Коммунист... – 1935. – 18 лютого.*
29. *Вісті... – 1936. – 8 вересня.*
30. *Вісті... – 1939. – 15 серпня.*
31. *Радянський спорт. – Орган Ради союзу спортивних товариств і організацій УРСР. – 1938. – 22 грудня.*
32. *Вісті... – 1938. – 22 квітня.*

В. Задунайський

ВІЙСЬКОВО-КАВАЛЕРІЙСЬКА ПІДГОТОВКА МОЛОДІ В СРСР ТА ПОЛЬЩІ У МІЖВОЄННІ ЧАСИ ТА КОЗАЦЬКА СПАДЩИНА

Функціонування будь-якої армії залежить від багатьох факторів, у тому числі й від рівня підготовленості до військової служби тих, хто вступає до лав Збройних Сил. Особливо актуальним це було за умов визрівання II світової війни, коли реальною була потреба поширення військових знань серед ймовірного військового поповнення. Все це в першу чергу стосується СРСР та Польщі, котрі вважали один одного можливими противниками та мусили бути наготові.

Підготовка молоді до військової служби мала профільний характер, що обумовлювалося існуванням окремих родів військ зі своєю специфікою. Все це стосувалося і військово-кавалерійської підготовки, що здійснювалася у 20-ті – 30-ті рр. ХХ ст., поки ще існував відповідний рід військ у військах провідних країн Європи. Цікавість до цієї діяльності обумовлюється не лише важливістю з'ясування різноманітних аспектів бойової підготовки європейських армій, а і можливістю зіставити її зміст із досягненнями у цій царині в козацьких військах, що проіснували до початку 20-х рр. ХХ ст., та мали вплив на розвиток сусідніх армій.

Видається доречним проаналізувати і рівень запозичення відповідного козацького досвіду радянською військовою системою у контексті розгортання військово-кавалерійської підготовки. Увага до кавалерійської підготовки козаків обумовлена ще й тим, що серед їхніх формувань домінували кавалерійські частини. Окрім цього, в козацькій кавалерії повно зберігалися засади специфічного бойового вишколу, що був основою відповідного козацького бойового мистецтва. Зацікавлення козацьким вишколом є важливим для української історичної науки з огляду на те, що серед козацьких формувань початку ХХ ст. значне місце посідали нащадки українських козаків (домінували в Кубанському Козацькому війську та мали значний відсоток серед донських і терських козаків). Саме тому аналіз відповідної спадщини сприятиме комплексному вияву українських військово-козацьких традицій, що заслуговують на відповідне вивчення та зіставлення з аналогічними заходами сусідніх країн Європи.

Отже, дослідження змісту військово-кавалерійської підготовки молоді у 20-ті – 30-ті рр. ХХ ст. в СРСР та Польщі у порівнянні із відповідною козацькою спадщиною є досить важливим аспектом як вітчизняної, так і загальноєвропейської історії (в першу чергу стосовно військової справи), а тому потребує ґрунтовних наукових досліджень. На жаль, ця проблематика досі не набула належної уваги з боку українських та зарубіжних істориків. В першу чергу необхідно підкреслити, що серед зарубіжних істориків значну увагу питанням військового життя та розвитку кавалерії Європи міжвоєнної доби приділяють польські вчені [1]. Проте, питання військово-кавалерійської підготовки молоді не досліджували. Це ж стосується і тих науковців, котрі торкалися військової діяльності козацьких формувань у 1918–20 рр. або за козацької доби (стосовно особистого бойового